

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

1. *August F. Schmidt*: Enderupskovs Aftægt.
2. *Thomas Kaufman*: Sagnet om Junker Viggo fra Varnæs-Vig.
3. *Cl. E.*: Sønderjydske Mundheld.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Banken for Brørup og Omegn

Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4

BRØRUP

Køb dansk Arbejde!

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5

„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

A/S FAKSE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

Støt de sønderjydske Indsamlinger

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Tåga 1700 og 1717

KØBENHAVN

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- og TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Spare- og Laanekassen

i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10—1 og 2¹/₂—5¹/₂.

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—5

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1¹/₂ Million

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9¹/₂—2 og 4—5

HORSENS

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros

ODENSE

Reserveret

„B“.

Snoghøj Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Danskernes Historie Online

Danske Slægterforskere Billeder

Sønderjydske Maanedsskrift

har faaet at vide, at uvedkommende beder om Bidrag til Udgivelsen af det.

Maanedsskriftet trænger ikke til saadanne Bidrag og har aldrig bedt om dem.

Vi beder derfor om at afvise disse Henvendelser og — hvis man faar saadanne — at meddele os det, da vi i givet Tilfælde maa foretage Politianmeldelse.

Redaktionen

af „Sønderjydske Maanedsskrift“.

Enderupskovs Aftægt.

Af August F. Schmidt.

FRA forskellige Egne af Landet er der i Ordsprog og Anekdoter overleveret Vidnesbyrd om gamle Tidens fattige Forhold. Fra *Kløjing* vest for Nørre Løgum har Jørgen Fausbøl saaledes meddelt, at man der havde det saa smaat, at de ikke havde uden en Bol (Tyr) at slagte over æ hele By. Saa havde de et bestemt Slagtestykke til at gaa rundt i Byen og smøre Panden i, naar de skulde bage Pandekager. Lærer M. J. Skov, Øster Aabølling har fortalt Historien saaledes: I Kløjing fedede man hvert Aar i Fællesskab en Galt. Men naar den saa skulde slagtes, foretrak man dog at sælge den for at faa Penge. Stykket beholdt de, og det skares ikke for knapt af. Nu tog man en Mand i Ed paa det, at han maatte være retfærdig, og han skulde saa hver Søndag gaa rundt i Byen med det og holde det i alle Kaalgryder, men hvor længe han skulde holde det i hver, det skulde gaa efter Ottingspart. ¹⁾

I *Mølby* nordvest for Arnum var det Høavlen, der gav Oplysninger om gammel Fattigdom. M. J. Skov beretter²⁾, at Mølby Langenge har gammel Berømmelse. Naar Forslætteren var bedst i Dræt, maatte han jævnlig se tilbage, om de andre kom med. »Er I her, Karle!« raabte han til dem. Engene var saa lange, at de kunde faa tre Kammissøltasker³⁾ fulde af Hø i hvert Skaar. Var Engene godt groet, kunde de faa en Sækfuld i hele Avlen, ellers blev det ved en Posefuld. Til denne Anekdote føjer Skov: »Mølby er ellers en sølle By med megen mager Sandjord, og der er ingen Eng til Byen.«

Endrupskov i Gram Sogn er en tør By, og i gamle Dage havde de kun et Par Støvler der, men Støvlerne havde Folk ogsaa god Ligen af; thi enhver, der skulde ud at rejse, maatte bruge dem⁴⁾.

¹⁾ Evald Tang Kristensen: *Molbo- og Aggerbohistorier II* (1905), S. 55—56.

²⁾ *Smsts.*, S. 56.

³⁾ Kamisol, Overtrøje, ogsaa som Kjole, Skørt o. fl. Klædningsstykker.

⁴⁾ Evald Tang Kristensen: *Jydske Folkeminder IX* (1888), S. 105.

Mest kendt af de spøgefuldt formede Fortællinger om forrige Tidens armodige Kaar er »Endrupskovs Aftægt«, der er optegnet i følgende fire hinanden lignende Beretninger:

1. »Enderupskov ligger paa Kammen af en høj Bakke, der gaar fra Øst til Vest og falder stejlt af mod Syd. Langs Foden nedenfor løber Gjels Aa. Naar en af Folkene har en Aftægtsmand, sætter han ham paa en halv Lundstikovn, giver ham et halvt Pund Tobak og en Kridtpibe og lader ham saa russe ned i Aaen, saa er man færdig med ham. Det er »Endrupskovs Aftægt«⁵⁾.

2. »Man siger saa tit til et Menneske: »Det kan være, du skal have Endrupskovs Aftægt«. Endrupskov ligger tæt ved en Aa, og der er en høj Skrænt ned imod Aaen. Hver gammel Mand i Byen fik en Kridtpibe og et halvt Pund Tobak, saa snart han afstod Gaarden, og saa blev han sat paa en halv Vogn, og saa skød de til den, saa den rendte ned ad Skrænten ud i Aaen. Det var hele Aftægten, og saa var den betalt, for Manden druknede naturligvis«⁶⁾.

3. »Endrupskov er en mager By, og man har fra gammel Tid villet gøre Nar af Folkene. Den ligger oppe paa en høj Bakke, der gaar fra Øst til Vest, og den falder meget stejlt af mod Syd. Neden for langs Foden af Bakken fra Øst til Vest løber Gjels Aa. Naar man nu har en Aftægtsmand, saa sætter man ham op paa en halv Lundstikovn, giver ham et halvt Pund Tobak og en Kridtpibe og lader ham saa russe af ned i Aaen, saa er man af med ham. Det er Endrupskovs Aftægt«⁷⁾.

4. »Oppe paa Bakken ligger Landsbyen Enderupskov, hvis møjsomme Beboere med Dytighed dyrker den sandede Jord for at aftvinge den Livets Ophold. Onde Tunger fortæller om Enderupskoverne, at man i svundne Tider i Stedet for Aftægt gav de Gamle, der under Livets trange Kaar var blevne aflægs, et halvt Pund Tobak og en Kridtpibe og med dette satte dem paa en gammel Vogn og saa lod dem rulle ned i Aaen, der flyder nedenfor den stejle Skrænt, hvorpaa Byen ligger«⁸⁾.

⁵⁾ Jydske Folkeminder IX, S. 106. Jfr. Hejmdal ²⁷/₁ 1927.

⁶⁾ Evald Tang Kristensen: Jysk Almueliv, Tillægsbind VI, Nr. 63. Meddelt af Jens Thomsen, Bovlund.

⁷⁾ Evald Tang Kristensen, Molbo- og Aggerbohistorier II, S. 56. Lundstikke, Pinden, der paa de gamle Vogne holder Hjulet fra at skride ud over Aksen.

⁸⁾ Thorvald Møller: Paa Strejftog i Amtet (1913), 73.

H. F. Feilberg føjer i Jysk Ordbog IV, S. 813, følgende Træk til Skildringen af Enderupskovs Aftægt: »en Halmvisk i æ Røv, aa den skulde tændes«, dermed trilledes de gamle i Aaen. — Meddelelsen angives at være fra Gram Sogn.

Vi har nu hørt Overleveringen om »Enderupskovs Aftægt«, der oplyser os om en probat Form at yde Aftægt paa. Den er et spottende Udtryk for, hvor daarligt det var i en fattig Egn at blive Aftægtsmand hos Bønder, der kun havde det allernødtørftigste til Livets Ophold; at realisere den enderupskovske Aftægt lod sig naturligvis ikke gøre her i Landet, selv om det tit førhen var en krank Skæbne at blive Aftægtsfolk, hvad der findes mange Vidnesbyrd om, — et Forhold, *Jeppe Aakjær* paa digterisk Vis har gjort op med i sin Bog: »Paa Aftægt« (1907). Fra adskillige Dele af Europa findes der Oplysninger, som viser, at det var langt værre dér end i vort Land at komme paa Aftægt. Til Belysning heraf skal eksempelvis anføres nogle Oplysninger fra *Polen*, citeret efter et Tidsskrift: »Wisla, Maanedsskrift for Geografi og Etnografi« XIV, hvori findes en Afhandling om *Aftægt*. Det nævnes her, at Aftægtsforholdet ofte for de gamles Vedkommende var mer eller mindre fremtvunget; ikke sjældent nødes Aftægtsfolkene til at gaa ud at tigge. »Du kan ikke arbejde; saa gaa omkring til Gaardene for at slaas med Hundene«, hedder det i Litaven; fra samme Egn har man Sagn om, at man i gamle Dage plejede at køre de gamle Folk ud i Skoven, for at Ulvene kunde æde dem. En Bonde havde engang kørt sin gamle Fader ud i Skoven og ladt ham blive tilbage dér tillige med Slæden; Bondens lille Søn, som havde set derpaa, fik fat i Slæden og bragte den hjem. Da Bonden spurgte ham, hvorfor han gjorde det, svarede han: »Slæden kan bruges igen, naar du bliver gammel«. Dette gjorde saa stærkt Indtryk paa Bonden, at han hentede sin Fader tilbage. I forskellige polske Sagn kommer Aftægtsfolkernes Klagen frem, f. Eks. i Fortællingen om den gamle Mand, som mishandlede af den ældste Datter og derfor flyttede til den næstældste, hvor det gaar ham lige saa galt; førend han begiver sig til den tredje Datter, fylder han en Sæk med Smaasten og Glas; Datteren, som tror, at det er Penge, modtager ham vel. Mere optimistisk er en Folkesang, hvor Faderen modtages af sin ældste Datter med Tilbud om en Strikke at hænge sig i, medens den næstældste tilkaster ham en Sten, for at han kan drukne sig; thi her finder Faderen uden Anvendelse af List hjertelig Modtagelse hos den yngste Datter. Paralleler til de anførte Sagn kan let paavises hos andre Folk. Der findes saaledes et albansk Eventyr, i hvilket den gamle Mand under Pres fra sin Svigerdatters Forældre overlader sin Søn en Formue og derefter bliver mis-

handlet og til sidst jaget bort. Da han beder om et Stykke Tøj til at beskytte sig mod Kulden med, bliver den lille Sønesøn sendt ud i Stalden efter et Hestedækken til ham; han tager det bedste, men skærer det i to Stykker og giver kun sin Bedstefader Halvdelen. Da Faderen skænder paa ham derfor, svarer han: »Jeg vil gemme den anden Halvdel, til du bliver gammel«. Ved disse Ord gaar Faderen i sig selv og beholder den gamle hos sig⁹⁾.

De anførte Fortællinger giver et Indtryk af de bitre Kaar, gamle Mennesker maatte leve under i gamle Dage i østeuropæiske Lande. De er de sidste Udløbere af en ældgammel Udvikling, der viser tilbage til Tider, da det var Skik og Brug at slaa de arbejdsudygtige ihjel. »Institutionen« Aftægt maa bedømmes ud fra sin egen Samtids økonomiske Forhold, og den er, trods sine Skyggesider, et stort Fremskridt fra Oldtidsforhold med Udstødelse af eller Mord paa Oldinge. At saadan Behandling af Slægtens ældste har været gængs, er der tilvejebragt Oplysninger nok om; man har desværre ingen Grund til at tvivle herpaa. Det er særlig fra Østeuropa og Balkan, Overlevering om Oldingedrab er indsamlet. Professor *Fritz Paudler*, Prag, har skrevet et Værk om dette Emne. Hidtil er kun første Afdeling af det udkommet. Dets Titel er: »Die Volkserzählungen von der Abschaffung der Altentötung« (Folklore Fellows Communications Nr. 121, Helsingfors 1937). Heri faar man en foreløbig Orientering i dette for Kulturhistorien lærerige Spørgsmaal.

Paa en ganske mærkelig Maade er vi ogsaa fra nordisk Omraade blevet oplyst om Oldingedrab. I det finske Tidsskrift »Budkavlen« (1934), 1—13¹⁰⁾, fortæller Dr. *Gunnar Granberg om »Släktsklubban«* (Slægtskøllen eller Dødskøllen), som engang blev brugt til at rydde Slægtens gamle af Vejen med, naar de begyndte at blive til Besvær. Traditionerne herom fra Sverrig (og Finland) er mange, og de indeholder Træk, vi kender fra andre europæiske Lande, ofte indvævede i Sagn og Eventyr. Dermed stemmer det, at Skikken mellem primitive Folk, navnlig om de lever under haarde Kaar, som f. Eks. Lapper og Eskimoer, har været levende lige til vore Dage. Mærkelig er alligevel den svenske Tradition, da det dog vel maa antages, at det mindst er 800 Aar siden sligt fandt Sted. Men ikke blot Overleveringen, endog *Ordsprog* fortæller derom. »Du dør vel ikke uden Køllens Hjælp«, hedder det i Dalarne. Eller: »Han der kunde ogsaa behøve Skraldet«, eller en Udtalelse fra en gammel Mand i Dalarne: »Naar man bliver

⁹⁾ Efter Holger Pedersens Oversættelse i Tidsskriftet *Dania* X (1903), 61—62.

¹⁰⁾ Refereret af Søren Alkærsg i *Fra Ribe Amt* 1935, 703—704. Flere svenske Paralleller i Tidsskriftet: *Folkeminnen och Folktankar* 1929, 107—109. Smsts. 1938, 53—73.

60, saa skulde det da være, som det har været før, at man skulde have Lov at give dem Køllen«. Maaske rummer Saxo's Fortælling om Harald Hildetands Dødsmaade en Erindring fra vort Land om Skikken med Ættekøllen.

I Fortællingen om Slægtskøllen hedder det gentagne Gange (ogsaa i engelsk Tradition), at Køllen blev gemt i Kirken mellem hver Gang, den skulde bruges: »bag Kirkedøren«, »i Vaabenhuset«, »paa Kirke-loftet«. Og da tilmed et Par af de gamle Meddelere paastod selv at have set den i en bestemt Kirke (Tidersrum i Østergötland), gik Optegneren straks derop og fandt meget rigtig »i Taarnkammeret« en Kølle, der er saa ejendommelig (den findes nu i »Nordiska museet« i Stockholm), at den ikke ret vel kan tænkes anvendt til nogen dagligdags praktisk Formaal. Dens Forarbejdelse viser, at den er meget gammel. Enkelte gamle fortalte ogsaa, at Køllen blev brugt sammen med »Ættestupor«, »Døberg«, »Døsprång«, eller hvad de nu kaldes: en Klippe eller Skrænt, hvorfra den gamle styrtes ud. Dette er nok det oprindelige. At ogsaa Køllen blev brugt enten før eller efter Nedstyrtningen, er en senere og mere human Tilføjelse.

Arkivar *Hans Ellekilde* har behandlet *Ættestuper* (stupa ə: falde)¹¹⁾ og *Ættekøller* i en videre Sammenhæng i »Nordens Gudeverden«, 6. Hefte (1934), S. 470—474¹²⁾. Han fremdrager Sagaoplysninger om Ættestuper, stejle Fjeldskrænter, hvor i ældgammel Tid efter Sagnet de udlevede gamle blev styrtet ned for ikke at være de efterlevende til Byrde. Fra de gammelnordiske Vidnesbyrd (fra Sverrig og Island) vender Ellekilde sig til den svenske Folkemindelitteraturs mangfoldige Optegnelser om Ættestupesikken. Fremragende svenske Forskere har dog ment, at samtlige disse Nutidsvidnedsbyrd var uægte og maatte gaa tilbage til Verelius' Oversættelse af Gøtreks Saga 1664, hvori vi har det ældste nordiske Vidnedsbyrd om Emnet, og hvor Ordet Ættestupa første Gang forekommer i Litteraturen, dog saaledes at Benævnelsen Ættestupa nævnes kun to Gange, mens Benævnelsen Ættestapul, der næppe kendes i Nutidsoverleveringen, nævnes ialt syv Gange. Men, føjer Ellekilde saa til, dette kan dog umulig gælde det eneste danske Vidnesbyrd om Skikken, vi kender, den sønderjydske Skæmtefortælling »Endrupskovs Aftægt«. Det kan næppe heller gælde Overleveringen om Offerberget i Undersvik Sogn i Helsingland, hvor det mistænkte Ord »Ættestupe« ikke forekommer. Midt paa Offerberget findes i 53 Alens Højde en flad Sten. Her skal Mennesker i gamle Dage have styrtet sig ned, naar de var mætte af Dage. 1865 viste man Stolen, hvor de

¹¹⁾ Ættestupa, gengivende islandsk *ættarnisstapi*, „släktklippan“.

¹²⁾ Se ogsaa Johan Götling: Valhall och ättestupa i västgötsk tradition (Folkminnesstudier tillägnade Hildring Celandu, Göteborg 1926, S. 69—84).

sad, inden de blev styrtet ned. Den øvrige sydsvenske Ættestupeoverlevering viser som Helhed sin Uafhængighed af Verelius 1664. Ellekilde kommer til det Resultat, at Nedstyrtingerne af udlevede Oldinge fra gammel Tid antagelig — og som Götreks Saga sikkert med fuld Ret antyder — har været opfattet som *Ofre til Odin*, enten fordi Odin tænktes boende i Ættestupebjerget, eller fordi en nedenfor liggende Sø har været viet til ham. —

Haarde og vanskelige Levevilkaar er den let forklarlige Aarsag til Oldingedrabene. Af samme Grund dræbtes de uvelkomne Børn. I det store og hele er det dog saadan, at primitive eller halvprimitive Folk er langt mere omsorgsfulde for den opvoksende Slægt end overfor den ældre.

* * *

, De forskellige Betragtninger, som »Enderupskovs Aftægt« giver Anledning til, er nu fremførte. I en morsomt formet Anekdoter Skikkelse berettes, hvad der engang i fjerne, fattige Tider har været en tragisk Virkelighed: de arme gamles uønskede Tilstedeværelse. Naturligvis er den i Anekdoten fortalte Handling aldrig blevet realiseret paa den Maade, som Folkemindet skildrer den.

Skæmtefortællingen har ikke mindst sin Betydning ved, at den leder Tanken hen paa ligeartede Fortællinger fra andre Lande og fra gamle Tider. »Enderupskovs Aftægt« fører os vidt ud i Verden, og vi erfarer da paa denne Færd, at man trindt omkring har behandlet de udlevede Mennesker paa en Maade, der omtrent svarer til de vittige Vestslesvigeres Tale om, hvorledes man underholdt de gamle i en afsides og fattig Egn, hvor Naturforholdene (en høj Skrænt ned mod en Aa, svarende i det smaa til en svensk Ættestupe) tilbød en radikal Løsning paa det tyngende Aftægtsproblem.

*Den gamle Løn
ved Varnæs Kirke*

Sagnet om Junker Viggo fra Varnæs-Vig.

Af Thomas Kaufmann.

OVER den østre Gavl af Varnæs Kirke skygger et gammelt Løvtræs mægtige Krone. Træets knudrede Stamme bærer Vidne om dets Ælde. Muligvis er Træet lige saa gammelt som selve den hvidkalkede, af Marksten opførte Kirke.

Nogle kalder Træet for en Lind, andre for en Elm eller Ahorn; det er ingen af Delene, men en Løn.

Paa Stammens vestre Side lige over Roden findes en Hulning, som altid indeholder en Vædske. Selv i tørre Somre findes altid nogen Fugtighed i Hulningens Bund.

Denne Vædske kaldes for »Vigge Viggens Vand« eller Junker Viggens

Taarer«, og til Træet eller denne »Kilde« ved Træets Rod knytter sig et af Østkystens smukkeste Sagn, nemlig Sagnet om Junker Vigge fra Varnæs Vig og Jomfru Ida, hans Elskede.

I Fr. Fischers »Slesvigske Folkesagn«, hvilken Bog »Sønderjydske Maanedsskrift« sendte sine Holdere i Julegave 1934, er Sagnet gengivet.

Uheldigvis har Fr. Fischer dog omdigtet dette og flere andre Sagn paa en Maade, saa deres oprindelige Form, som denne var overleveret i Folkemunde, er gaaet tabt.

Sagnet om Junker Vigge eller »Vigge Vigge«, som han ofte nævnes i Folkemunde, er i Fr. Fischers Gengivelse bleven til en Roman i Ingemannsk Stil.

Fischer, denne Danskhedens gæve Stridsmand, har ment at gøre en god Gerning ved at skabe en yndet folkelig Læsning, men desværre har han saa til Gengæld forplumret den Kilde, af hvilken Folkesagnene er rundne.

Der findes i »Slesvigske Folkesagn« enkelte Smaasagn, som til Eks. »Mølleren fra Krusmølle« og »Gengangeren fra Traasbøl«, som er gengivet efter Fortællerens egen Mund, med hans egne Ord, men i de fleste Tilfælde er Sagnene bearbejdede og omdigtede.

I Fr. Fischers Gengivelse lyder Sagnet om Junker Vigge, kort fortalt, som følger:

»Inden for Varnæs Birk boede der en Gang fire Riddere (Junkere) paa hver sin Borg. Den ene af disse Borge lå ved Varnæs Vig, og paa denne sad den unge Ridder Vigge.

Han forelskede sig i Jomfru Ida, en Ridders Datter fra Helnæs paa Fyn.

En Munk fra Løjt-(Kloster), som forretter Tjenesten ved Kapellet i Varnæs, (den Trækirke, som har været bygget forinden den nuværende Stenkirke rejstes), bejler for Ridder Vigge og faar Pigens Ja og hendes Faders Samtykke.

Til Gengæld lover Ridder Vigge at opføre en Kirke af Sten i Varnæs.

Dette Løfte indfrier Ridderen. Der er Uenighed mellem Munken og Ridderen om den ny Kirkes Beliggenhed, idet han ønsker Kirken bygget paa Kapellets Sted, denne paa en højere beliggende Bakke.

Munken bøjer sig for Ridderens Ønske, men da overjordiske Kræfter om Natten flytter Kirketømmeret i Retning af Kapellet, faar Munken sin Vilje.

Imidlertid bryder Idas Fader sit Ord og trolover Datteren med en anden Ridder. Ridder Vigge bliver gram i Hu over Svigerfaderens Rænkespil, drager over Isen til Fyn og overfalder med sine Svende Svigerfaderens Borg paa selve Bryllupsaftenen.

Under Overfaldet dræbes baade Idas Fader og hendes paatvungne

Brudgom. Ridder Vigge fører Jomfruen med hjem over Isen, men en Storm bryder Isen, og Ridderen med hele sit Følge kommer i Havsnød. Ridder Vigge skyller forkommen i Land paa Als, Ida paa Fyn; begge tror de gensidigt, at den anden er omkommen.

Jomfru Ida gaar i Kloster, (Fisker lægger dette Kloster helt over til Estland), men ved et Tilfælde erfarer Ridder Viggo, at hun er i Live.

Han drager til Estland, forvisser sig om, at Jomfruens Hu endnu staar til ham, og idet han paaberaaber sig et højtideligt aflagt Løfte, opnaar han Abbedissens Tilladelse til, at den unge Nonne bliver viet til ham, men uden at de optager ægteskabeligt Samliv.

Ved Nattetide vies Parret i den nyopførte Kirke i Varnæs, men da Ridder Vigge efter Vielsen nægter at give Afkald paa sin Brud, bliver hun dræbt af en hende ledsagende Ridder.

Hun jordes øst for Kirkegravlen, og en ung Løn plantes paa hendes Grav.

Ridder Vigge gaar paa Pilgrimsfærd og vender mange Aar efter tilbage for at dø paa sin Ungdomselskedes Grav.

Han begraves ved Siden af hende under Træet.« — — —

Dette er i Korthed Sagnets Indhold efter Fischer, men den gamle Overlevering har vel nok haft en noget anden Form end det af Fr. Fischer bearbejdede Sagn, som mest har Lighed med et Afsnit af Ingemanns historiske Romaner.

Hvorledes er nu Sagnet opstaaet? Er der en historisk Kærne i det gamle Sagn?

Hvad angaar den Del af Sagnet, der vedrører Kirkens Opførelse, da er Sagne om Aander eller overjordiske Kræfter, som ved Nattetide flytter Kirketømret, knyttet til mange Kirker.

Det samme Sagn knyttes ligeledes til Nabokirken i Felsted. Der som her findes en Bakke, som kaldes Kirkebjerg, om hvilken det hedder, at paa denne var Kirkens Opførelse planlagt, hvis altsaa ikke Aanderne havde flyttet Tømret.

En anden Del af Sagnet, den natlige Brudevielse i Kirken og Drabet af Bruden, kan vel heller ikke stedfæstes til en enkelt Kirke.*)

Men tilbage bliver Overleveringen om, at under det gamle Træ paa Kirkegaarden hviler den, der lod Kirken rejse, og ved hans Side hans Mage eller muligvis Ungdomselskede.

Dette kan godt tænkes at være Sagnets Kærne.

Denne Ridder kan jo have haft en ulykkelig Elskovshandel i sin Ungdom. Maaske er han og hans Ungdoms Brud først bleven forenede i Døden.

*) Et lignende Sagn om natlig Brudevielse og Drab af Bruden knyttes bl. a. til Rørvig Kirke i Nordsjælland.

Det er et Motiv, over hvilket der i den sene Middelalder godt kan være bygget et Sagn, som det om Ridder Vigge og Jomfru Ida.

Thi de to Navne er vel Sagnets oprindeligt eneste; alle de øvrige Navne i Fischers Gengivelse af Sagnet er opdigtede af Fischer selv.

Men Almuens Forestilling om, at et ulykkeligt Elskovspar hvilede under det gamle Træ har senere ført til, at man har betragtet den »Kilde«, som dannede sig ved Træets Rod, som hellig og undergørende.

For ca. Hundrede Aar siden var der stærk Valfart til denne Kilde, idet man tillagde Vandet eller Vædsken i Træets Hulning helbredende og undergørende Kraft. Helt indtil vore Dage er vel enkelte i al Hemmelighed taget til »Vigge Viggens Vand« for at søge Lægedom for en eller anden Sygdom eller Skade.

Det hedder i Folkemunde, at hver Gang to elskende ikke maa faa hinanden, græder det gamle Træ, og Kilden ved Træets Rod vælder frem, saa der staar Vand i Hulningen.

Det er vel ikke ualmindeligt, at man tillægger et saadan Fænomen, som det nævnte, overnaturlig Oprindelse.

I gamle Dage var man jo tilbøjelig til at betragte Ting og Genstande i Kirken og dens Omgivelser for »hellige« i dette Ords rent hedenske Forstand. Kirkebly, Dødningeben, Kirkegaardsmuld o. m. a. kunde anvendes baade *til* Trolddom og *mod* Trolddom.

En Kendsgerning er det, at allerede for hundrede Aar siden har denne »Kilde« ved Varnæs Kirke haft stort Ry og allerede da har den været kendt meget længe, maaske i flere Hundrede Aar, saa Træet maa være meget gammelt.

Naar der saa i det gamle Sagn fortælles om de fire Ridderborge inden for Varnæs Birk eller Sogn, da kan der kun historisk eftervises en af disse, nemlig Gaarden »Ornum«, som har ligget mellem Varnæs Vig og den idylliske Skovsø.

Aar 1589 melder Historien om en Ejer af Ornum, der hed Hans Blome. Han var indblandet i en Fejde mellem »Herremanden« paa Skovbølgaard og »Herremanden« paa Avnbøllund, det nuværende Lundsgaard.

Ved Udskiftningen af Varnæs Bys Jorder i 1710 var denne Gaard, Ornum, dog forsvundet. Men i Udskiftningsprotokollen nævnes »Ornum Kaadner«, iøvrigt den eneste »Smaamand«, foruden Degnen, som har faaet tildelt Jord ved Udskiftningen af Varnæs Jorde. Dette Kaadnersted ligger paa Varnæshoved.

Naar nu Frederik Fischer i en Fodnote til Junker Vigge-Sagnet betegner det som historisk, at denne Kaadner har været Junker Viggens Mand, saa har denne i alt Fald været Fæster under »Ornum« og ikke under den i Sagnet nævnte Borg, »e Vold«, ved Varnæs Vig.

Naar der her findes et Voldsted, lige som et saadant kan spores vest for Varnæs By, »Hepholm«, saa kan disse Voldsteder maaske have givet Plads for et Vagttaarn i den Tid, da Venderne hærgede paa vore Kyster.

Men den Gang, den nuværende Stenkirke i Varnæs opførtes, har Skovbølgaard vistnok hørt til Varnæs Sogn.

Noget tyder ogsaa paa, at der i Bovrup har været et »Ornum« lige som i Varnæs. Sagnet kan altsaa godt tale sandt, naar det nævner flere Riddere (Junkere) som delagtige i Opførelsen af den nuværende Kirke i Varnæs.

Men selvfølgelig har alle de øvrige kongelige Bønder i de to Byer Varnæs og Bovrup ogsaa haft deres Andel i Kirkens Opførelse. Der var vel ikke saa stor Forskel paa disse Riddere eller kongelige Hirdmænd og saa de øvrige Bønder den Gang.

Med Bestemhed vides, at 1231 hørte Byerne Varnæs og Bovrup til Sundeved, det senere Nybøl Herred, men at Varnæs i 1411 var et selvstændigt Birk. I det mellemliggende Tidsrum kan Kirken godt tænkes bygget, samtidigt med, at Varnæs Birk er oprettet. Muligvis kan det tænkes, at den i Sagnet nævnte Ridder Vigge har været den første Foged i Varnæs Birk, og som saadan været den ledende ved Kirkens Opførelse.

En i Sten udhugget Figur højt oppe paa Kirkens østre Gavl antages for Ridder Viggens »Portrait«, men kan ogsaa forestille noget andet.

Hvad nu angaar den gamle Overlevering, at Beboerne i Varnæs oprindeligt maatte søge Kirken i Løjt, som Sagnets Fortælling om Munken eller Præsten Mathias fra Løjt viser hen til, saa skyldes dette antageligt den rimelige Kendsgerning, at de første Munke eller Præster, som forrettede Gudstjenesten ved den første Trækirke i Varnæs, havde Bopæl i Løjt Kloster. Thi antageligt har der været en Slags Munke- eller Præstebolig det Sted, som nu kaldes for Løjt Kloster, og hvor Præstegaarden ogsaa endnu ligger.

Men paa det Tidspunkt, da Stenkirken i Varnæs er bygget, er der oprettet ikke blot en Præstebolig i Varnæs, men ogsaa en Præstebolig i Bovrup, saa det forholdsvis lille Sogn helt ned til det attende Aarhundrede har haft to Præster.

Jeg mindes uklart en Fortælling af »Vigge-Sagnet«, jeg hørte som lille, i Følge hvilken Ridder Viggens Brud druknede under deres Brudefærd paa Aabenraa Fjord paa Vej hjem fra Løjt. Jomfru Ida skulde efter denne Fremstilling ikke have været fra Fyn, men fra Løjt.

Selve det gamle Sagn, som knytter sig til Varnæs Kirke og til den gamle, ærværdige Løn paa Kirkegaarden, er i sig selv smukt, som det er Udtryk for Almuens Tanker og Tro gennem Tiderne. Det handler

om det gamle og dog evigt ny Emne, om Elskov og Kærlighed, den stærke Magt, der drager Mand og Kvinde mod hinanden, som kan bringe Livets største Lykke, men ogsaa volde Livets største Sorg.

Trods det, at Menneskers Higen og Stræben tilsyneladende har drejet sig om dette ene, Penge og materielle Goder, saa har der gennem alle Tider dybest i Menneskenes Sind levet en Forestilling om, at Lykken beror paa noget andet. Folkesagnene giver Udtryk for denne Forestilling. Her paa Varnæs gamle Kirkegaard fortæller det gamle Sagn om to Menneskehjertes, som forenede i Døden har fundet Fred.

Nu skygger det gamle Træ ogsaa over en Mindesten, som fortæller om et halvt Hundrede unge Mænd fra Sognet, som fandt Døden i forrige Verdenskrig.

Men ikke langt fra staar en anden Mindesten, som er rejst over danske og tyske Soldater, som i 1864 er død paa Lazarettet i Bovrup.

Måske har den, der skrev Indskriften paa denne Gravsten, »Dødens Fred forener, hvad Livets Kamp adskilte«, tænkt paa de to, som efter Sagnet hviler under den gamle Løn.

Sønderjydske Mundheld.

Ved Cl. E.

*(Optegnet af Børn i Tønder Statsseminariums Øvelsesskoles VIII. Klasse). *)*

1. Gal Kvind og svejen Vælling gir Peng' i e Kromands Kass'.
2. Et let Hjart' gør e Vej kort.
3. Vand løffer te e Strand og e Peng' te den rig Mand.
4. De er ålle (aldrig) saa galt, te de it er godt for nove.
5. Det er bedre å være rundhaandet end å vær hjulbenet.
6. Smaa Potter har å Ører.
7. Sladder drovner for en god Kunes Dør.
8. Hvinne e Kryb er tom, slaas e Hest'.
9. Dem, der har et allerbedst,
klager sig allerværst.

*) Sml. tidligere Samlinger i Sdj. Maan II. 110. V. 95, 111 og 126.

10. Aa græd for e Dommer er for sild grædt.
11. Du er kræsen, lisom e Smejs Kat, den vild it æd Hø.
12. Æ er li'glaj, om e Kvorn det stiger, for æ køfer mit Brød allivel.
13. Det er godt, du knurrer, inden du birrer.
14. Der er Forskel aa Krabber,
somm' birrer og somm' napper.
15. Der er Forskel aa Fisk, soj han e Mand, da kør' han rundt med
Tudser.
16. Det gir sig nok i e End', soj e Skrerrer, da sy' han e Bovsben
te e Ærm.
17. Det slirre, soj e Mand, da slæft han bag ette e Vun (Vogn).
18. Det kommer igen, soj e Mand, da gav han sin So Flæsk.

Holger Tygesen, Skrup.

19. En skal hjælp' se, som en kan, soj e Kælling, hun tørret e Bord
a med e Katkilling.
20. Der skal novve te de værst, soj e Dreng, da skuld han i Kirk.
21. Sikken jen, soj e Dreng, da skrev han en to.
22. Gud ske Lov, æ fek mit Syn igen, soj e Dreng, for e Mirra kund
æ it se en Gryn i e Vælling, men nu kan æ se Rif Domkirk igjøm-
mel e Brød!
23. Æ tviil, søj Per Tækker, da fek han nej i Helle.
24. Det køel, soj e Ræv, da tråk di ham e Pels øvver e Hoj.
25. Lys op, soj e Tyv te e Maan.
26. Fruer maa ha Frue-Noder, soj e Kælling, da slæft hun sit Slæf i
e Rendsten.
27. A Tak dø e Smejs Kat.
28. Stump kan ingen Vej naa,
di lång render åll' Stej aa.
29. Hviner det kommer, saa kommer det aaldt a jet Gång, soj e
Skrerre, da skuld han vend en Vest.
30. Det trækker sig te Rett', soj e Skrerre, da sy han e Ærmer i e
Lomm'.
31. Om Næser:
Dem som Kartøfler
e ærle o høfle,
dem som er spids
e åltid lidt viss'.

Nicoline Kressner, Rørkær.

32. Det blyvve jo længer jo værre, soj e Dreng, han skuld sige Ære være.
33. Det hjælp sku, soj e Dreng, da fek han Klø for e Bandend.
34. For galt er for galt, men o slaa e Barn i e Numse med e Gryd'ske, de er møj for galt.

Anna Pedersen, Tønder.

35. Det er en forstandig Snak, soj e Skipper, da taft e Skibsdreng en Spand Vand ned i e Supp'.
36. Det er sin Sag o svar aa, soj e Mand, da spur' di ham, om han vild hænges eller drovnes.
37. Der gaar it Skaar i ham a den Grund, soj e Kælling, da bed hun e Ør' a e Mand.
38. Han er it her fra e Egn, soj e Dreng, da spurgt e Lærer ham ud om Pontius Pilatus.
39. 'Lad vos no snakk' om et, soj e Købmand, da haj han solgt muggent Mel for en falsk Dåler.
40. Gaar det godt, saa gaar alting godt, soj e Mand, da Tyren tog ham paa Hornene.
41. Man skal altid vær' betænkt aa de værst, soj e Mand, da taft han e Brændvinsflask.
42. Vi sidder net i et, soj e Mand, da haj han sat sæ i en Hvepsered'.

Georg Jensen, Tønder.

43. Det er læng' Lafen, soj e Kok, da saa den ned i e Keeld (Brønd).
44. Da snød do dæ sjæl, soj e Mand, o hældt e Snaps tebag i e Flask igjen.

Marie Gram, Højer.

45. Gaa væk, soj e Kok te e Hest, ejsen trin æ dæ aa e Ben.
46. Det kan der vær novve i, soj e Mand, da spøtt' han i e Hav.
47. O Morn er et Syndav, soj e Dreng, saa har e Arbejdshest' fri; dermed ment han sæ sjel.
48. Ka do velsign mit Barn, soj e Smej te e Præst, saa vil e lov dæ en Plov.
49. Det er galt o hør' en Lopp' gjaf, men det er værr' o hør' en Lus host.
50. Saa for S... , soj e Dreng, da gik han te Kirk urren Mellemmad.
51. Æ ska spar, soj e Kuen, hun haj it vasket sæ i to Dav.
52. No ska vi se, soj e Mand, da var han bleend.

Misse Christiansen, Rørkær.

53. Det ska smag ette novve, soj e Kælling, da kogt hun Supp aa den Gren, e Krag haj sat aa.
54. Ja, de kund vær novve i et, soj e Mand, da keg han i e lerre Skufle.
55. Det kan vær novve i et, soj e Mand, da task (tærskede) han om igjen.
56. Vi kan tej dem fra en Eend, li'som e Dævl tov e Præst'.
57. Det fåldt it i e Hav,, soj e Pig, da taft hun e Mjælk i e Grof.
58. Haj æ it kund de fire tysk Ord: »Niks mit der Lydes op der Laut!«, saa haj di brænd' mæ e hele Hiv a.
59. Gut getroffen, soj han e Dreng, da sk. e Ko aa hans Mellemmad.
60. Ren om e Nejs o Mund, saa langt e Tung kan rækk'.
61. Pænt o rent ska vi ha et, det gør it med en Sk. . under e Lerken.
62. Den render, som den haj en Pefferkjærn i e Øst.
63. Bums, soj han Ballum Præst, da slov han e Hoj imod e Ålter.

Thea Andersen, Adelvad.

64. Kjød pynter en Hest, o en Kjul en Præst.
65. Bång Mand spaar ild'.
66. Manne Svin gør e Drank tynd.
67. E Rov (Rug) kan it frys ihjel, men den kan vel drovn.
68. Do har nok faat Knysterbrød a en Skrannerpott.
69. En Natvægter kan godt dø ved e Dav.
70. En kan godt fåld urren o find novve.
71. Alt aa sin ret Plads, soj e Kælling, da javve hun e Svin ue a e Køkken.

N. N. .

72. Det er snart for galt, hvad di ålt lavve, soj hun e Pig', da saa hun et sort Føl.
73. Det er Skidt — o det er Dej, soj e Kuen, da haj e Barn siddet i e Bagtrov.
74. Slov do dæ slemt, lille Peter, da do fåldt? spurgt e Mand. — Nej, it lav e fåldt, men da æ kom ned.
75. So, soj han e Mand, da rej han aa e Golt.
76. Det ska smag ette novve, soj hun e Kælling, da f.. hun i e Kaal.
77. Se no, soj Maren te sin Høns, da lukket hun dem ind i e Ovn.

78. Det gær smygend, soj e Kælling, da rej hun aa et Halmstraa.
79. Alle a e Stej, soj han e Dreng, da kund han it komm vider'.

Helene Wilhelmsen, Tønder.

80. Det er haardt, soj han e Dreng, da skikked' di ham te Kirk urren Mellemmad.

81. Det var ejsen mye, soj e Bejmand, da gik han o fik it novve.

82. Æ tvill, soj Per Tækker, da skrej e Tag.

83. Haardt imod haardt, soj han e Dreng, han såt e Eend imod e Tvorn.

Christiane Truelsen, Østerby.

84. Vi er it færre endno, soj e Dreng, da haj han slaasset med e Gasse i tre Dav.

85. Den Ko, der biss ebag, den kommer o te Bys omsider.

86. Herom! soj e Kælling, da slov hun e Ko med e Gryd'ske, hun haj rørt i e Kaal med.

Cæcilie Andersen, Tønder.

87. Høg over Høg, soj e Kælling, da pisket hun sin Kat.

88. Der fåldt novve, soj e Skrerre, da fåldt han ned a e Bord.

89. Nu såd vi alle vel, soj e Kat, da såd den aa e Flæsk.

90. Det er it ålt, en ska svar' aa, soj e Mand, da kåldt di ham en Tyv.

91. Det kan gaa, soj en Dreng, da bår han et Kalv.

92. Vil I med, saa hæng aa, soj e Dreng, han spist Vælling med e Bagsid' a e Ske.

93. Du skuld gyvtes, din kræsen Rad, soj e Mand te e Hund.

Ingeborg Wind, Sæd.

Købmandsskolens Medhjælperskole

Etaarig Dagkursus, der slutter med statskontrolleret Handels- eksamen, begynder 14. August (Særklasse for Elever med Handelsmedhjælpereksamen). Halv Friplads kan søges inden 15. Maj.

Program og Oplysninger: Julius Thomsensplade 6, 4. Sal, Tlf. C. 8974, København V.

Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse

Holst & Knudsen

Lyngby

VINKELVEJ 10

FABRIKATION

EXPORT — IMPORT

TELEFON: LYNGBY 2000

TELEGRAMADRESSE:
„GLASHOLST“

POSTGIRO 21587

SPAREKASSEN FOR ROSKILDE BY OG OMEGN

Stiftet 1833

Telefon 9

Kontortid 9-12¹/₂ og 14-16

VIGGO ØSTERGAARD

Eksport af Slagteriprodukter

Aarhus off. Slagtehus

Telefoner: 7865 — 7866

AARHUS

A/S Frichs. Aarhus.

Maskinfabrik og Kedelsmedie.

Telf. Aarhus 3030.

Statstelefon 5.

Trifoliums Frø

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Det kgl. octr. alm. Brandassurance- Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
foreikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10

København K.

Telf. Cent. 447

Aktieselskabet

Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

Aktieselskabet

J. C. Modeweg & Søn

København

Kgl. Hof-Blomsterhandler

B. G. WOLFFS EFTF.

Østergade 57 - Telf. 157

KØBENHAVN

Støt de

sønderjydske

Indsamlinger

S. K. H.

Forsikrings-Aktieselskabet

Narden

Vestre Boulevard 34,
København K.

Husholdningsseminariet

Ankerhus - Sorø

uddanner Husholdnings- og Skolekøkkenlærere, afholder 5 Mdr.s Kursus for unge Piger fra Maj og Novbr. - Plan sendes. *Magdalene Lauridsen.*

Haslev Gymnasium - *Kostskole* for Dreng

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen. Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested.

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

Helsingør Omnibilselskabs Omnibusser

Helsingør - Espergårde - Humlebæk Sletten.

Daglig Forbindelse.

Helsingør - Rungsted - Klampenborg langs den danske Riviera med store, flotte komfortable Omnibusser.

Køreplan gratis ved Vognene.

Telf. Snekkersten 245

A/s Neumann & Zimmermann

Kanalvej

Lyngby

Støt dansk Industri

Aktieselskabet

Glud og Marstrands Fabriker

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER

OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 30. Marts med Lederuddannelse i Gymnastik, Svømning, Idræt, Boldspil og Ridning. Skoleplan med Oplysninger - ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjælp fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Graasten

Teglværk

GRAASTEN

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori med Thesalon

Bispetorv - Aarhus

Telefon 1939 - 3222

Silkeborg Husholdningsskole

Statsanerkendt m. Barneplejeafd.

Moderne Skole, smukt beliggende. Alm. og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad. 5 Mdr.s Kursus beg. 4. Maj. Maanedskursus i Barnepleje alene afholdes i April. Progr. sendes. SYNNØVE LUND

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,

Brørup St.

5 Mdr.s Landbrugskursus Nov.-Marts

9 - do. Novbr.-Juli

8 - Mælkerikursus Sept.-April

Uddannelse af Kontrolassistenter.

J. C. Overgaard.

Gummistøvler

ALS Husholdningsskole SØNDERBORG

5 Mdr.s Kursus fra 4. Novbr. og 4. Maj. Grundig praktisk og teoretisk Undervisning i al Husholdning, Stuepigergerning, Syning, Vævning og Hævebrug. Understøttelse kan søges. Specielle Vævekursus paa 1-10 Maaneder paa gode Betingelser.

Tlf. 970 y

Johannes Hansen
Dansk Skolebureau

Sønderjysk Teglintustri

Nordre Fasanvej 127 - København N.
Telf. C. 4520 - Tege 1700 - Tege 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang Gulvtæpper

fra

Sønderjysk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf. 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Grænse-Landets Liv

møder De i

Ajdske Tidende

Sønderjyllands store
lokale Morgenblad

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

„Sønderjysk Maanedsskrift“

Kr. 6.00 aarlig.

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING.

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol.
Antager Frøavlere.

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense.

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Eriksen & Christensen

Aktieselskab.

Korn og Foderstoffer

Esbjerg.

Charlottenlund Travbane

Løbedage i Juni den: 2 - 5 - 8 - 11 - 15 - 18

Totalisator — Musik — Restauration

AKTIESELSKABET

RANDERS REBSLAAERI

RANDERS

Ja - men
Jama Kaffe
smager bedst

Frisøbrevd! paa egne moderne Smørestarter.

Carl Schoppen, København, Etabl. 1898

Egen Import